

та пошкоджено 37 об'єктів народного господарства, 8 адміністративних будинків, 14 лікарень та поліклінік, 11 шкіл, 6 дитсадків, 23 магазини, 326 житлових будинків. На тривалий час припинилася діяльність комунальних служб, що в умовах літньої спеки могло призвести до епідемії. Певна заслуга у відновленні нормальних умов життя належить міській владі та Робітничому комітету на чолі з Ф.Бодровим.

Безперечно, без допомоги дипломатів Росії та України конфлікт не був би переведений у фазу мирного врегулювання. Ці дві держави, щиро зацікавлені у встановленні миру, доклали значних зусиль задля припинення бойових дій, хоч і не завжди їхні ініціативи давали швидкі результати. Запеклі бої в Бендерах змусили їх активізувати свою миротворчу діяльність, адже не було ніякої впевненості, що війна припиниться на берегах Дністра. Придністровські речники на перших порах значно перебільшували роль новопризначеного командувача 14-ї армії генерал-майора О.І.Лебеда, хоча було очевидно, що він прибув до Тирасполя вже після того, як наступ урядових військ Молдови було відбито майже виключно власними силами. Та й взагалі, російські війська протягом всього протистояння виконували роль вимушеного постачальника зброї, який нерідко не міг захистити самого себе. Досить дивно виглядала позиція США – 21 червня 1992 р. у Конгресі пролунала вимога вивести російські війська з Молдови, і в той же день Молдові було надано статус найбільшого сприяння в торгівлі, що змальовує американську зовнішню політику не в кращому світлі.

Бендерські бої продемонстрували весь жах громадянської війни – жорстокої, безкомпромісної, байдужої до всіх норм та правил ведення бойових дій. Можливо, що саме масштаб боїв за це місто змусив світ докласти реальних зусиль для припинення кровопролиття.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Лучински П. Заложники. – Кишинэу, 1993. – 282 с.;
2. Бабилунга Н.В., Бомешко Б.Г. Бендери: расстрелянные, непокорённые. – Тирасполь, 1993. – 64 с.;
3. Непризнанная республика. Очерки, документы, хроника. – М., 1997. – 308 с.;
4. Жирохов М. Война в стране винограда // Авиация и время. – 1999. – №4. – С.31;
5. Мяло К.Г. Россия и последние войны XX века (1989-2000). К истории падения сверхдержавы. – М., 2002. – 480 с.;
6. Военные потери России в XX веке. – М., 2002. – 628 с.;
7. Приднестровье: историко-этнографический очерк // Правда о Приднестровье. Вестник Верховного Совета Приднестровской Молдавской Республики. Март-июнь 1992 года. – Тирасполь, 1992. – С.4-14;
8. Dabija N. Moldova de peste Nistru – vechi ramint stramosesc. – Chisinau, 1993. – 79 p.;
9. Гражданская война и иностранная военная интервенция в СССР. 1917-1922. – М., 1983. – С.57;
10. Яременко О.І. Становлення державних кордонів України у 1917-1918 рр. // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. Збірник наукових праць. Серія: Історія: Випуск III. – Вінниця, 2001. – С.46;
11. Великая Отечественная война 1941-1945 гг. – М., 1985. – С.487;
12. Приднестровье: историко-этнографический очерк. – С.4-14;
13. Dabija N. Op.cit. – 79 p.;
14. Мяло К.Г. Вказ.праця. – С.189;
15. Бабилунга Н.В., Бомешко Б.Г. Вказ.праця. – С.16;
16. Там само. – С.38;
17. Мяло К.Г. Вказ.праця. – С.185;
18. Бабилунга Н.В., Бомешко Б.Г. Вказ.праця. – С.44.

Л.В. Дибчук

СПРИЯННЯ КАНАДСЬКОЇ І ЛАТИНОАМЕРИКАНСЬКОЇ ДІАСПОРИ В СТАНОВЛЕННІ ДИПЛОМАТИЧНИХ ІНСТИТУЦІЙ УКРАЇНИ

Проголошення Акта про незалежність України і підтримка його народом 1 грудня 1991 р. відкрили широку дорогу до швидкого розв'язання життєво важливої проблеми: розбудувати свою державу й гідно ввійти у світове співтовариство.

Великим резервом у справі становлення державності України і входження її у світове співтовариство є українська діаспора. Активна позиція західних українських громад, а також позитивний імідж України, який створили своєю працьовитістю українські емігранти за океаном, зумовили те, що Канада і країни Латинської Америки одні з перших визнали незалежну Україну і допомогли в становленні дипломатичних інституцій України.

У пропонованій статті автор має на меті розкрити роль української діаспори Канади і країн Латинської Америки в становленні дипломатичних інституцій України, зокрема

Посольств України та Генеральних консульств України в Канаді, Бразилії і Аргентині.

На сьогоднішній день відсутні спеціальні узагальнюючі праці з даної тематики. Тому є потреба об'єктивного наукового її розгляду і аналізу.

Помітне місце у дослідженні проблеми займають колективні праці В.П. Трошинського, А.А. Шевченка "Українці в світі"¹, Б.Д. Лановика, Р.М. Матейка, З.М. Матисякевича, І.Б. Дацківа, Н.В. Совінської "Роль та місце української діаспори в становленні незалежної Української держави"². Деякі інформативні архівні джерела зібрані у Львівському історичному музеї. Значні матеріали містяться в зарубіжній та вітчизняній періодиці, зокрема в газетах "Гомін України" (Канада), "Українське слово" (Аргентина), "Український форум" (Київ).

Вагому роль у справі дослідження та вивчення ролі канадської і латиноамериканської діаспори в становленні дипломатичних інституцій України відіграє заснована в м. Києві така громадська організація як Інститут досліджень діаспори (очолює І.І. Винниченко).

Дослідження показали, що від перших днів проголошення незалежності українські громади в західній діаспорі намагалися вплинути на уряди своїх держав, щоб ті прихильно поставилися до молоді держави, в першу чергу, визнанням її суверенним членом світового співтовариства. Хоча слід зазначити, що Польща першою визнала незалежну Україну. Другою країною світу, яка визнала Україну, була Канада. Сталося це, без сумніву, завдяки великому впливу її українського населення, яке складає більше 1 млн. чоловік.

Подібного досягли українці Аргентини, коли в грудні 1991 р. Аргентина першою на Латиноамериканському континенті визнала незалежну Україну. Представник української громади Борис Лятошинський, зокрема, зазначив: "Ми в Аргентині працювали так гідно, коли була проголошена Українська держава. Великим зібранням, великою маніфестацією пішли до уряду Аргентини, щоб записати українську державу. Вони хотіли робити спеціальне засідання. Ми сказали, що з 1922 р. Україна визнана державою, визнали Україну незалежною державою світу. Дай, щоб Бог обдарував нас мудрістю і щоб Україна була"³.

В такому ж дусі діяли українці Бразилії, уряд якої 26 грудня 1991 р. прийняв рішення про визнання незалежної України.

Перед молодією Українською незалежною державою постали нагальні проблеми: як налагодити нормальну діяльність дипломатії, де влаштувати посольства, консульства, кореспондентські пункти і т.д. Адже Росія, як відомо, оголосила себе єдиною спадкоємицею розваленої радянської імперії. Вона присвоїла собі державний золотий запас, будинки дипломатичних служб, торгово-економічних представництв у всьому світі.

Для Української держави справа виявилась нелегкою. Необхідні були значні кошти, а їх не вистачало. І на виручку прийшла українська діаспора, яка шляхом створення різних громадських фондів, особистих фондів, індивідуальних внесків посприяла отриманню нашої країною матеріальної, духовної та інших видів допомоги. Зарубіжні українці збирали кошти на посольства, вдаючись до різноманітних культурно-масових заходів: колядування на Різдво, ставлення драматичних вистав, підготовка концертів, проведення дискотек тощо⁴.

Ряд архівних документів, повідомлень зарубіжної та вітчизняної періодици, спогади емігрантів за кордоном свідчать, що українська діаспора Північної та Південної Америки не була байдужою до розбудови незалежної України. І в першу чергу вона надала допомогу у встановленні дипломатичних місій нашої держави за кордоном, зокрема у Канаді, Бразилії, Аргентині.

1 грудня 1994 р. в Оттаві в приміщенні адвокатської фірми Борден-Елмонт був влаштований урочистий прийом на честь посла України в Канаді Віктора Батюка, торговельного аташе та інших дипломатів української держави. Імпреза відбулася з нагоди придбання для посольства в Канаді нового будинку, розташованого на 310 Зомерсет Вест. Серед численних гостей були представники українських церков, товариств, організацій, фінансистів, юристів – усі ті, хто допоміг в проведенні і успішному завершенні операції по придбанні нового будинку для посольства. Присутніми були й журналісти з українських мас-

медіа.

Найпочесніших гостей запросили до слова. Адвокат Любомир Козак назвав найжертівніших вкладників, за гроші яких і була придбана садиба українського посольства в Оттаві. Це, насамперед, авторитетний серед українства Конгрес українців Канади (далі – КУК). Від імені цієї організації виступили голова Торонтського відділу КУК Марія Шкамбара та голова Провінційної ради КУК Онтаріо інженер Богдан Максимець.

Високою активністю відзначився приватний сектор. Так, одні із найбільших жертводавців для блага українського народу – подружжя Лідія і Ераст Гуцуляки подарували Україні свій будинок для тимчасового приміщення посольства на 331 Меткальфе Стріт, а також вельми щедро допомогли у фінансуванні нової садиби посольства. Нині будинок Гуцуляків в Оттаві є невід’ємною частиною дипломатичного представництва України в Канаді.

Підтримку Батьківщині продемонстрували українські фінансові установи Канади, зокрема Українська кредитна спілка, кредитна спілка “Будучність”, кредитна спілка “Союз”, кредитна спілка святої Марії, “Комюніті траст”.

Із адвокатських фірм найвагоміший внесок зробили адвокатське бюро Михайловського, Бардина і Залуцького та адвокат Ігор Куйповський – вони в цій операції представляли фінансові установи. Адвокати Любомир Козак, Лариса Ткаченко, Пол Мак-Картен представляли уряд України.

Хвилюючою і незабутньою була процедура передачі будинку посольству. Цю почесну місію здійснив Любомир Козак. Він вручив послу України Віктору Батюку дві збірки ділової документації про транзакцію придбання нового будинку для посольства.

Виступаючи перед присутніми жертводавцями, посол Віктор Батюк розповів про процес закупівлі нового будинку і щиро подякував усім, хто допоміг успішно завершити цю історичну подію як для канадської діаспори, так і для України. Батюк також передав пропам’ятну дошку подружжю Лідії і Ерасту Гуцулякам за їхній щедрий дар Україні. З рук посла отримали почесні грамоти інженер Ярослав Соколик (генеральний секретар Світового Конгресу Українців), Марія Шкамбара (голова КУК – Торонто), Мирон Герус (Rochester Fumiturs), Українська кооперативна рада Канади, адвокат Любомир Козак.

Офіційна зустріч закінчилася палкою патріотичною промовою адвоката Тараса Підзамецького. Виступаючи від імені українського кооперативного руху, він підкреслив, що діаспора завжди братиме активну участь у спільних і корисних проектах як для канадської громади, так і для рідної України⁵.

Коли кореспондентка Валентина Пащенко запитала Ераста Гуцуляка, бізнесмена з Канади, чому саме він і його дружина подарували Україні будинок для посольства, то почула у відповідь: “Ми добре знайомі з міністром закордонних справ Анатолієм Зленком. Він мені довіряє і дав повноваження збирати кошти на створення посольства. Я вирішив: не буду знову починати щось сам – повідомив КУК, що готовий очолити таку Комісію під їхнім провідом. І створив її. Ще не всі у нас усвідомили, що є держава, і є міністр, і він не повинен йти до них за порадою... Тим часом в Оттаві вже знайшли відповідний будинок і, щоб він “не втік”, я від себе дав завдаток. Поїхав до Вінніпегу, повідомив про те. Всі одногolosно погодилися, що його треба купити, хоч коштів ще не було, їх тільки почали збирати.

Повернувшись, підписав решту паперів і поїхав у відпустку... І туди мені повідомляють, що КУК змінив думку. Ну, а у нас так: якщо ви внесли завдаток і підписали документи, вже не маєте права відмовитися. Що робити: або мене судитимуть за те, що я підписав папери, або я судитимусь із КУКом, що вони змінили думку? А вони змінили – і край.

Тоді я став радитися із родиною. Будинок є. В центрі міста, недалеко від парламенту, видний, на головній вулиці. Лук’яненкові – послу України в Канаді – він сподобався. Заступникові міністра закордонних справ також. Я вважав, що потрібен саме будинок, бо КУК уже вирішив просто орендувати кілька кімнат у хмародері (хіба то годиться для амбасад?), щоб можна було повісити прапор і щоб люди бачили, що це часточка України.

Я маю що залишити дітям (їх у мене троє – син і дві доньки), а частина мусить бути для України. То чому зараз, поки живу, не можу їй цього дати? Родина була згодна: якщо відчуваєш, що це не поставить тебе у ситуація жебрака, то давай. Будинок коштував 630000. Я заплатив. Приїхав в Україну, саме проходив Міжнародний форум українців, пішов з делегацією до Кравчука і зробив заяву, що ми даруємо будинок під першу українську амбасаду. А на фонди, що зібрав КУК, купили будинок для посла”⁶.

Серед тих, хто зробив внесок у будівництво українського посольства в Канаді, був і Лука-Богдан Обух. В його архіві зберігається документ-подяка, видана йому Централєю Конгресу українців Канади за його жертвний внесок на благородну справу України та українців Канади. В документі-подяці зокрема сказано: “Дорогий Пане Богдане Обух! Цим листом потверджуємо одержання Вашої щедрої пожертви на Фонд української амбасад у сумі 100 доларів США. Від імені Централі Конгресу українців Канади щиро дякуємо Вам за скору і конкретну допомогу у благородньому ділі для добра України. Ваш відгук є доказ Вашої щедрості та готовності в складний і критичний час допомогти українському народові. Вашою жертвенністю Ви стали співбудівничим української держави і причинилися до відкриття вікна у політично-дипломатичний світ. На Вашу моральну і матеріальну підтримку завжди буде велика потреба. 22 вересня 1992 р.”⁷.

Не можна не сказати про внесок ще однієї високосвідомиї патріотки Ярослави Шафранюк. На торжествах, які відбулися 26 січня 1995 р. в домі Канадсько-Української мистецької фундації з приводу 90-річчя від дня народження цієї відомої меценатки, їй було урочисто вручено Почесну Відзнаку Президента України.

Відкривши офіційну частину програми ювілею, Марія Шкамбара, голова Торонтського відділення КУК, привітала ювілярку і запросила до слова посла України в Канаді Віктора Батюка. Високий гість, вручивши Шафранюк Почесну відзнаку та грамоту, привітав її з нагородою і 90-річчям від дня народження.

Відзначивши благодійну працю Ярослави Шафранюк взагалі, посол особливо підкреслив її допомогу в започаткуванні діяльності Генерального консульства України в Торонто. Завдяки старанням цієї жінки-патріотки були створені особливо сприятливі умови для утвердження дипломатичної присутності незалежної Української держави в Канаді. Віктор Батюк побажав ювілярці міцного здоров’я, творчої наснаги, довголіття і успіхів у її благородній справі⁸.

Також Ярослава Шафранюк отримала почесні грамоти і привітання від прем’єр-міністра Канади, губернатора Онтаріо, Генерального консульства України в Торонто та багатьох інших організацій.

З липня 1995 р. розпочало свою діяльність у Бразилії Посольство України (в столиці країни – місті Бразилія), а трохи згодом, 24 серпня 1996 р.у, в місті Куритіба, – столиці бразильського штату Парана, де проживає найбільша кількість українців, було відкрите Генеральне консульство України⁹.

Відкрити та облаштувати Посольство України і Генеральне консульство України допомогла Українсько-Бразилійська Центральна Репрезентація (об’єднання української діаспори), до якої входять Українська католицька церква, яку очолює владика Кир Єфрем, Українська автокефальна православна церква, очолювана владикою Єремієм, Хліборобсько-освітній союз на чолі з Євгеном Чмирем, Українсько-Бразилійський клуб, очолений Петром Єдиним, Товариство прихильників української культури під керівництвом Ярослава Гребінника, Релігійно-культурний центр “Полтава”, очолюваний Даниїлом Козлінським. Вони і нині підтримують представництво України в Бразилії та докладають чимало зусиль для розвитку українсько-бразильських відносин¹⁰.

Подібно Бразилії, Українська Центральна Репрезентація Аргентини, до якої ввійшли 25 товариств та угруповань 400000-го населення української діаспори, допомогла створити умови для відкриття посольства України в Буенос-Айресі. Від імені уряду подяку Українській Центральній Репрезентації Аргентини оголосили віце-прем’єр Микола Жулинський та посол України в Аргентині Віктор Пащук¹¹. Пащук, зокрема, сказав: “Не

злічити проведених заходів з роз'яснення української проблематики, які здійснюють членські організації Української Центральної Репрезентації Аргентини та їх філії. Один лише приклад становлення дипломатичного представництва України в Аргентині свідчить про дієвість допомоги української діаспори. Нині наше Посольство є найбільшим та найрозгалуженішим дипломатичним представництвом України в Латинській Америці. В успіхах української дипломатії – велика роль Вашого постійного сприяння”¹².

Підсумовуючи розгляд даного матеріалу, зазначимо, що українська діаспора Канади та країн Латинської Америки гідно відстоювала Україну як суверенного члена світового співтовариства. Вона доклала максимум зусиль та матеріальної допомоги в становленні дипломатичних структур, тобто у відкритті посольств, консульств. А це, в свою чергу, зумовило утвердження українського імені, піднесення престижу України і українців у світі.

Характеризуючи перспективи дослідження даної проблеми, зазначимо, що багато важливих аспектів вивчені ще недостатньо, зокрема потребують ґрунтовнішого дослідження питання подальшого співробітництва між дипломатичними інституціями України та українською діаспорою.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Трошинський В.П., Шевченко А.А. Українці в світі. – К., 1999. – 352 с.;
2. Лановик Б.Д. та ін. Роль та місце української діаспори в становленні незалежної Української держави / Р.М.Матейко, З.М. Матисякевич, І.Б.Дацків, Н.В. Совінська. – Тернопіль, 2001. – 292 с.;
3. Лятошинський Б. Виступ на II Всесвітньому форумі українців / Матеріали другого Всесвітнього форуму українців 21-25 серпня 1997 року. – К., 1998. – С.93;
4. Лановик Б.Д. та ін. Роль та місце української діаспори в становленні незалежної Української держави / Р.М.Матейко, З.М. Матисякевич, І.Б.Дацків, Н.В. Совінська. – Тернопіль, 2001. – С.17;
5. Новий будинок амбасад України // Гомін України. – 1995. – 18 січня. – С.3;
6. Пашенко В. ...Стараюся в різні способи допомагати своїй Україні // Україна. – 1994. - №10. – С.11-12;
7. Львівський історичний музей. – Ф.11. (Архів Обуха Л.-Б.). – Оп.17. – Спр.35 (Спогади про політичні переслідування). – Арк. 16;
8. Ювілей Ярослави Шафранок // Гомін України. – 1995. – Січень-лютий;
9. Україна-Бразилія: від декларацій і намірів – до конкретної співпраці // Український форум. – 2002. – 29 листопада. – С.3;
10. Рубінець М. У гостях в української громади в Бразилії // Українське слово. – 1998. – 22-23 липня;
11. З'їзд української діаспори в Аргентині // Гомін України. – 1996;
12. Пашук В. Посольство України в Аргентині вітає українську громаду // Українське слово. – 1998. – Серпень. – С.1.